CONVORBIRI LITERARE

No. 10 BUCUREŞTI, OCTOMBRE 1922 Anul 54

Impresiile din călătoria arheologică
a lui
Alexandru Odobescu în 1860

Am plecat din Bucureşti, Duminică la 18 Iunie 1860, la 10 ceasuri dimineaţă; drumul a fost bun la început, dar cu cât înaintam noroiul era mai mare. La Găeşti, unde ne aflam pe la 6 ceasuri, ne-a apucat o ploaie foarte repede, care însă a stătut curând; ne am urmat drumul la pas, şi pe la 10 ceasuri am ajuns la râul Budişteanca, ce din acea ploaie crescuse aşa de tare încât n'am putut-o trece; ne am întors dar şi am mas în satul ..... la un han destul de curăţel al lui Costopulo; acolo ne am gătit o supă şi ceva alte mâncări şi apoi ne-am culcat.

A doua zi luni la 19 Iunie am plecat de la han pe la 10 ceasuri; pe la 11 eram la Leordeni, la Sofica Cretzulescu; am vizitat casa ce o zideşte pe un loc înălţat şi bine aşezat; am dejunat la dânsa ş'apoi de acolo am plecat la Goleşti, unde am ajuns pe ploaie pe la 2 ceasuri.

Toată ziua am petrecut'o foarte bine şi foarte plăcut; dar ploaia n'a încetat nici noaptea, astfel că a venit ştire că Râul Doamnei venia aşa de mare încât a înecat tot locul împrejur şi chiar a rupt o parte din pod. Omul trimis călare ca să aducă pâine din Piteşti n'a putut trece; cu toate astea după dejun, Marţi la 20 Iunie, am pus puţin bagaj în trăsură; Saşa a rămas la Goleşti, — unde se aflau Doamna Zinca Goleasca, Anica Racoviţa, Elena Filipeasca, Anica şi Tinca Racoviţa, Luţica Racoviţa şi copiii lui Grant cu guvernanta lor. Este şi Alecu Golescu, etc., şi eu împreună cu Frenk am plecat spre Piteşti.

Drumul era o lapoviţă; pe delăturile şoselei bălţile nu mai

încetau; în sfârşit, când am ajuns la vărsătura Râului Doamnei, am văzut o privelişte de mirare. Apa coprinsese tot locul; porumbişte, zăvoiu de sălcii, toate pluteau într'o apă furioasă care rostogolea tulpinele şi crăcile de pomi aduse de la munte.

Soseaua se prefăcuse în cataracte peste care sălta apa. Am făcut cu trăsura un ocol şi având un om călăuză prin apă am trecut dincolo de vărsătură. Apa ne a intrat mai de o palmă în trăsură. Geanta cu aşternutu şi hârtia lui Frenk, s'au udat în mare parte, când am ajuns la uscat am fost siliţi să stoarcem toate. O multime de oameni erau acolo, mulţi ne au ajutat.

Mai nainte se rupsese la un cap podul depe râul Doamnei; pentru pedeştri se pusese câteva lemne ca să facă o trecătoare peste ruptură, dar trăsura a trecut prin apă, înecată mai sus de scară. In sfârşit am ajuns în Piteşti. Acolo administratorul Dl. Petrescu, lipsea, dus fiind în plasa Galeşeşti unde se exterminează lăcustele, făcând hori de români, care le calcă sub picioare. Astfel a isbutit fostul administrator, D. Orbescu, acum director la Depart., din năuntru, a prăpădi din mai multe locuri aceste lighioane.

Am luat dar explicaţii pentru vizitarea mănăstirilor din judeţul Argeş şi pentru bisericile din Piteşti de la D. Furduescu, secretarul administraţiei. La urmă mergând la poştie am luat alţi cai şi am fost la schitul Trivalea, ce se află într'o vale ce-i zice şi Valea Stânci, în apropiere cu o jumătate de ceas de Piteşti. Drumul e prea frumos prin Vale şi străbate în multe rânduri râuleţe, dar pioaia ne a însoţit în toată călătoria. Frenk a luat o schiţă de poziţia mănăstirii; Biserica e prefăcută din nou precum şi casele, de actualul egumen, părintele Ierofteiu, ce a fost preot la Mitropolie. El ne a dat ceva desluşiri asupra trecutului acestui schit care ţine de mănăstirea Cozia. Ploaia a urmat cu o mai mare furie, încât la întoarcere, abia trecuse un ceas, şi gârla se umflase mai mult de o palmă. Pe la şase ceasuri ne am întors în Piteşti; lipcanu ne aştepta în Otelul România, unde am şi mâncat un prânz compus de pui de găină, presentat sub toate feţele lui: ciorbă, rasol, anghemaht, friptură. In vremea prânzului am avut visita Protopopului Nae de la biserica Greci, vrăjmaş neîmpăcat al lui Ierofteiu Trivaleanul. Unul se plângea de puţina sumă a lefei ce e de 600 lei, în vreme ce mănăstirea are 2000 venit şi se lăuda a fi scos mănăstirea din ruine, cu cazna sa.

Celalt îl învinovăţea zicând că e lacom la bani şi nu face nimic pentru mănăstire. Plecând protopopul am scris o depeşă Saşi la Goleşti, apoi am redigeat această foaie, care va fi urmată şi de desluşirile luate asupra schitului Trivalea. Apoi socotesc că ne vom culca, dându-ne jertfă la mii de insecte ce deacum au început a-şi încerca lăcomia asupra noastră.

Asta ar fi puţin de n'ar mai ploua afară; dar vai! toarnă cu găleată!

Piteşti, Marţi 20 Iunie 1860.

Otel România

Mercuri la 21 Iunie ne-am deşteptat, Frenk şi eu si după ce am primit visita lui Lerescu, după ce şi eu am făcut o visită noului administrator, Dl. A. Petrescu, cu care eram vecini de odaie la Otel România, pe la $9^1/_2$ ceasuri am pornit cu gând că mergem la Bascov şi la Cotmeana; dar surugiii nu ştiu de ce au luat drumul Curţii de Argeş ce duce şi la Tutana; le am urmat şi noi după placul lor într'o neîncetată stropeală de noroi. Vai de noi cum am ajuns la poştă, la Măniceşti; dar mai nainte de a ajunge, chiar la jumătatea drumului, la Vărzaru, alături cu Borleştii lui Berindei, eu am zărit o cruce de piatră într'o porumbişte pe o muche de pe malul Argeşului; m'am dus acolo, am copiat inscripţia ce e slavonească, apoi am visitat şi bisericuţa statului care a fost zidită de Radu Vel Armaşul Vărzaru cu soţia sa Ioana, dar mai la urmă un strănepot al său Clucerul Gheorghe reparând şi zugrăvind biserica a socotit de cuviinţă a se pune în locul ctitoricesc lăsând pe neîmpăcatul duşman al dorobanţilor şi al Simenilor într'un colţişor cu jupâniţa sa.

Aceste cercetări mi-au luat mai mult de un ceas. Frenk în vremea aceasta dormea în trăsură. Am pornit dar şi trecând prin poştia la Măniceşti am spus să-mi vie caii la mănăstire la Tutana, unde am şi plecat trecând Argeşul, ce ne a intrat de o palmă în trăsură. La mal ne am secat provizia de apă şi apoi apucând Valea Tutanii am mers poate mai bine de un ceas şi jumătate ca să ajungem la mănăstire.

Ploaia era gata după noi, astfel în cât turna şiroaie când am intrat la mănăstire. Schitul bine situat şi clădit cu tărie şi cu lucsul de ornamentaţii ale vechimei este acum mai cu totul părăsit; abia am găsit un biet paracliser sătean şi vre-o câţiva ţigani.

Preoţii ce slujesc în biserică şedeau departe într'un alt sat. Vreo două ceasuri ne-au ajuns ca să culegem ce era de cules ca antichităţi şi vederi la acea mănăstire; apoi luând pe paracliser pe capră, l'am rugat să ne arate cum să eşim în drumul poşti spre Bascov sau spre Topolog. Am apucat dar prin matca Tutanii prin văi înalte şi acoperite cu anini; rare ori întâlneam câte un bordeiu de români ce se ocupă cu strângere de rânză pentru tăbăcărie. Cu cât înaintam însă valea se îngusta şi natura se sălbătăcea; după acele neîncetate ploi se vedeau copaci groşi şi vârtoşi răsturnaţi cu rădăcinele lor întinse în matcă. Era o privelişte înfiorătoare şi măreaţă. După vre-o două ciasuri am început să urcăm la satul Valea Porcului, lăsând în lături obârşia Tutanei. Am urcat multă vreme şi coaste destul de repezi până ne-am aflat sus pe Plaiul Oii, având din dărătul nostru Valea îngustă şi stufoasă a Tutanii, dar când ne aflaràm sus, privelişte dobândi o întindere minunată; dinaintea ochilor aveam frumoasa vale a Luminilor şerpuite de Topolog, ocolite de mii de dealuri ce se înalţă unul peste altul, acoperite cu holde şi cu păduri până în faţa munţilor cu zăpezi ce se perdeau în norii de ploaie.

Incă odată am rămas în extaz dinaintea acelei văi; acum doui ani o văzurăm în faţă, urcându-mă de la Cotmeana în sus; acum o vedeam viind de la Tutana, într'o direcţie opusă. Urcarăm câtă-va vreme pe creasta Plaiului Oii, până deterăm în drumul olacului ş'apoi scoborârăm pe drumul umblat până la poştie la Topolog: Soarele se pregătea a apune; am luat în grab cai ca să pornim spre Flămânda, în jos spre Topolog; dar în faţa mânăstirei ni se spuse că apa e adâncă la vadul acela. De aceia merserăm la poştie, la Rahova, schimbarăm caii şi, noaptea, trecurăm Topologul pe la Ostroveni, unde este arendaş vestitul Stefu, gazda mea de acum doui ani,—ş'apoi luând malul stâng al apei în sus, ajunserăm pe la 11 ceasuri la mânăstirea la Flămânda.

Odaia în care ne primi un tânăr ce este îngrijitor mirean al moşiei era destul de curată. Nu mâncaserăm mai nimic toată ziua; îmbucarăm ceva şi un somn dulce, ca al călătorului ostenit, ne duse până a doua zi la nouă ceasuri. Joui la 22 Iunie am petrecut până pe la unu la Flămânda; Frenc desemnând, eu însemnând inscripţiile şi aşezând de plecare; trecurăm iar Topologul prin vadul Mânăstirei, ne întoarserăm la poştie la Lumini

şi de acolo eşirăm la Schitul Maicilor din Boscov; schit modern şi zidit de Şerban Cantacuzino şi prenoit de Ştefu. N'am putut copia pe d'antreg pisania, fiind supărat de curiozitatea maicilor, trei, patru câte sunt şi toate urâte şi bătrâne. Aci ca şi la Tutana şi la Flămânda lipsea căpetenia, adică de aci stariţa, de dincolo egumenii. Pe drum ca să ajungem la Bascov iar ne-a ploat. De la Bascov am luat 12 cai de poştie ca să ne urce dealul ce duce la Cotmeana; trăsura a urcat cu chiote şi cu bice, iar noi pe jos; îmi eşise sufletul; nu mai puteam să răsuflu.

Pe plaiu am mers frumos prin vechi păduri din nenorocire ciopârţite din neîngrijire. Când a fost să scoborâm, ne-a fost destul de greu, fiind coastă prea repede; dar am eşit în vale fără să păţim ceva, peste o jumătate de ceas am ajuns la mânăstire; şi de aici lipseşte egumenul; doui preoţi şi vre-o câţi-va călugări ne-au făcut primire după mijloacele lor. Mâine o să mă ocup a cerceta ce lucruri vechi se găsesc pe aici. Ce-mi pare rău e că zidirile vechi sânt mai pretutindeni ascunse sub spoituri şi meremeturi făcute mai din nou fără nici un gust şi nici un respect pentru antichitate. Această mânăstire, una din cele mai vechi ale ţării, abia dacă mai păstrează acum ceva pereţi şi temeliile cele clădite de Mircea cel Bătrân.

E 11 ceasuri şi o să mă odihnesc.

Mititica Saşa, ea mă aşteaptă astă seară la Goleşti şi nici că ştie că eu sânt la Cotmeana şi mă gândesc la ea.

Cotmeana Joi 22 Iunie 1860.

Iată a cincea zi de când n'am mai descris călătoria noastră, deşi în vremea aceasta am colindat mult, am văzut multe şi am păţit îndestule; dar tocmai din pricinile acestea am rămas înapoi cu descrierea, fiind totdeauna ocupat ziua şi prea ostenit seara.

Noaptea de Joui 22 Iunie am dormit la Cotmeana, într'o odaie mare, dar nu aşa curată, având două paturi în faţă unul cu altul învelite cu nişte saltele de un deget largu şi pe deasupra nişte macaturi ce se cunoşteau abia a fi fost de cit, fiind cu totul sfâşiate. La ferestre nu erau perdele, ci obloane; patul era tare, insecte câte vrei, toată noaptea n'am putut dormi fiind încă supărat de neîncetatul tras al clopotelor.

Dimineaţă, Vineri la 23 Iunie, ne-am ocupat Trenk cu desenul mânăstirei şi a câtorva amănunte, adică tocurile de piatră ale ferestrelor, iconostasul săpat în lemn, din biserică, uşa cea

veche iar de lemn, ce se află în pod; eu am vizitat zidirile ca să cat pe unde mai erau vechi, am cercetat pomelnicul, cărţile, ce erau toate bisericeşti, câteva de la Constandin Bassarab, celelalte din vremi ale Fanarioţilor şi mai noi, am prescris două pisanii ce sânt la biserică, amândouă de la prefacere, pe la 1777, am pus de mi-a luat prin calc inscripţia după clopotul cel mare (lucru care era greu şi primejdios) ş'apoi am găsit în podul bisericei, uşile cele vechi, prea frumos săpate într'un lemn ce s'a găurit, şi a început să se putrezească, şi încă două icoane vechi.

La toate astea mult m'a secondat un tânăr preot, ce se vedea foarte inteligent şi care mi-a înlesnit lucrarea; tot pe dânsul l'am însărcinat să-mi prescrie şi pisania veche de la Bascov, şi să mi-o trimită la Piteşti, dar până acuma n'am primit nimica. După dejun pe la 12 am plecat din Cotmeana apucând în josul apii ca să trecem dealurile şi să eşim drept la Piteşti, fără d'a mai trece prin Bascov. Aveam 8 cai de poştie bălani, şi doui surugii tineri, ţigani. Pe capră luaserăm un om, Ioan, de la Cotmeana, ca să ne scoată la drumul olacului. Abia umblasem un sfert de ceas prin valea păduroasă a Cotmenii şi începu urcuşul la deal; era cam repede şi plin de făgaşe şi de mâncături de apă. Trenk şi eu ne-am dat jos şi am mers înainte pe jos până unde se făcea locul şes; ne-am pus subt un pom şi am aşteptat poate un ceas ca să vie trăsura, dar văzând că întârzie ne-am întors şi am găsit-o pe coastă, la un nomol, neputând caii lua din loc. Se vede că li se făcuse nălucă, căci se încercară surugii în toate felurile a-i înhăma când opt în lung cum erau, când numai patru, când şase cu doui de lături; apoi bice; strigături; lipcanul şi Ioan ridică cu bârnele de roată. Dar toate erau de pristos, cât vrea să înainteze trăsura caii se resfirau, săreau unii peste alţii, se încurcau în hamuri, rupeau toate streangurile, astfel în cât am şezut ca la două ceasuri acolo într'acelaş loc.

A trecut pe acolo un vătăşel cu calul, un om care fusese în oştire şi auzind de mine, m'a cunoscut. Ne-a ajutat şi el, dar a fost în zadar; aşa s'a dus el şi cu Ioan să caute patru boi în sat la vale ca să ne urce; dar peste un ceas s'a întors Ioan singur zicând că toţi boii satului sunt sus la plaiu şi prin urmare tot cu caii trebue să ne facem treaba. Atunci surugiii au hotărât să se întoarcă în vale, să înferbânte caii pe luncă ş'apoi s'o apuce deodată la deal până în muche.

Cu mare anevoință au întors cu bine trăsura, de șanțur și de copaci, ș'apoi au dus'o în vale. Intorcându-se însă cu caii întinși, ceva mai în sus de acel nomol s'a rupt chinga de la un surugiu și'a fost silit să stea. Nici n'au vrut caii să mai înainteze, în zadar am scos toate cuferile ce îngreuiase trăsura, au fost siliți pentru a treia oară să apuce iar din luncă și așa cu mari anevoințe ce mă aduseră la desnădăjduire, văzând că petrecem mai bine de cinci ceasuri la acea coastă, am isbutit să ajungem cu trăsura până sus, în deal, pe la 6 ceasuri după amiază. De acolo mai umblarăm ceva pe muche, lăsând în dreapta satul Richițelile, și începurăm a scoborî în lunca Cotmeniței, acolo de vale am băut la o fântână, am umblat ca la un ceas prin lunca; la satul Cocu am luat dela un român niște vișine prea bune, ce mi le-a cules chiar atunci din pom; tot acolo mai nainte am trecut pe la casa lui căpitan Radu care am aflat în urmă că după ce a fost haiduc, l-a luat A. Racovița pe lângă dânsul ca argat și a fost cel mai credincios al său. Acest om, ce era un uriaș de talie, s'a tras apoi la moșia sa, a făcut casa ce am văzut-o și care e curățică de și e zugrăvită pe dinafară cu glastre de flori; și acum vre-o doi ani a murit, lăsând copii moștenitori. Alături cu dânsul are N. Antonescu curte și casă. In fața casei Căpitanului este o coastă înaltă și destul de repede dar fără păduri, am apucat pe dânsa. Surugiii noștri care erau prea ticăloși ne au făcut și aci întârziere, cu ștreanguri rupte, cu cai ce se învârtiau în loc de a trage, dar tot am eșit la deal; puțin am umblat pe muche. Ion ș'a luat ziua bună de la noi ș'am început să scoborâm la valea Băscoiului chiar la gura lui; ne-am urmat drumul prin niște locuri mlăștinoase și grele de umblat până am dat în drumul Olacului. Pe la scăpătatul soarelui eram în Pitești, am trecut la cârmuire ca să iau răspunsul de la casă, dar lipsea și administratorul și secretarul. Ne-am luat lucrurile de la han și vestind că o se ne întoarcem a doua zi, am plecat la Golești. Drumul se îndreptase mult: la pod se pusese o podișcă provizorie de bârne, apa se trăsese dintre sălcii, era numai ceva nomol și am urmat pe subt via Brătianului și am ajuns la Golești pe la zece seara. Toate fetele și Sașa erau îmbrăcate romănește, ele dase Sași fiecare câte ceva ca să-i facă un costum prea elegant. De două zile ne așteptau la Golești și mergeau cu arabaua ca să ne întâlnească. Ne-a dat să mâncăm

şi am şezut seara târziu de vorbă. A doua zi din noapte trebuia să plece la Bucureşti D-na Zinca Goleasca. A plecat aşa de dimineaţă în cât noi n'am văzut-o, dar se vede că şi celelalte dame n'au dormit până la cinci şi jumătate, când D-ei a plecat.

Sâmbălă la 24 Iunie am petrecut dimineaţa la Goleşti; între altele am vizitat şi biserica ce a fost zidită de Stroe Leurdeanu precum se vede din pisania ce am copiat-o; e şi un mormânt al unui Leurdeanu şi o colimvitra de piatră veche. Frenk a desemnat ceva ornamente dela tocurile de piatră ale uşilor. Biserica a fost cu turn, da s'a surpat de cutremur, portretele cele vechi au fost sterse mai de curând şi biserica s'a spoit albă,

Era patru ceasuri când am plecat din Goleşti. Saşa şi Demóselele cu copiii lui Grant ne-au însoţit în araba până la via Brătianului.

La Piteşti n'am găsit alţi cai şi am certat pe Căpitan, se vede că Ştefan Burchi cu familia luase şeaisprezece cai ca să se întoarcă la Bucureşti, petrecuse vre'o saptămână în Albeşti, dând ospeţe cu lăutari ca să câştige pe alegători pentru viitoarea alegere de propietar ce este a se face în locul lui Ştefan Golescu, numit de Domn la comisia centrală.

Am urmat cu aceiaşi cai: Dar i-am odihnit la Vărzaru, unde li s'a şi dat grăunţe. Noi, în vremea aceasta, am fost la biserică şi Trenk a luat o schiţă după portretul lui Radu Armaşu Vărzarul.

Era cam înserat când am ajuns în poştie la Măniceşti. Acolo am aflat că D-nu Burchi dojenise pe Căpitan de ce se'mi dea cai în lături de poştie cu care prin Tutana am eşit la Topolog. Eu însă am luat tot pe acei doi băeţandri ce făcuse cu mine drumul acela, şi luând şi pe bătrânul ceauş care ştia drumul la schit, la Bădiceni, pe capră, am ocolit piscul ce desparte Vîlsanul de Argeş şi am apucat la stânga de Argeş, Vîlsanul în sus; am umblat pînă la 11 noaptea, prin nişte drumuri foarte urâte şi noroioase; satele sunt dese pe Vîlsan dar puţini călători după drumuri dau acestor locuri mai ales noaptea un aer de sălbăticie: am întâlnit numai ceva care ducând obezi de roate la Vlaşca, sau mai bine la târg la Mavrodin (căci am băgat de seamă că în Argeş la munte, tot ce e la vale se chiamă, în gura sătenilor, Vlaşca). Era cu totul în-

tuneric când am ajuns la sat la Bădiceni şi Dumnezeu ştie cum s'a urcat trăsura până în deal la schit; dar acolo vai! ce sărăcie, ce murdărie, în laturile bisericei, pe coasta muntelui un rând de odăi mici, cu tavanul de lemn şi povârnit, cu ferestrele lipite cu hârtie; pereţii sunt de bârne tincuite, scările de lăturoaie puse d'a curmezişul pe blăni, învelitoarea de şiţa putrezită şi burduşită. In odae două paturi cu velinţe, nişte icoane prost zugrăvite cu toată istoria bisericească pe dânsele, o îmbulzeală de lucruri murdare, o duhoare ce te îneacă.

Călugăriţele dormeau; sosirea noastră le'a deşteptat cu mirare. Stariţa, ce este o greacă înecată în judecăţi, ne-a dat odaia sa a cării descriere am făcut-o mai sus. Mi-a povestit istoria schitului şi judecăţile ei. Mi s'a părut o muiere intrigantă şi am avut a doua zi prilej a mă convinge.

Ne putând presupune adevăratul scop al visitei mele, am lăsat'o în ideia confuză cum că viu să revizuesc schiturile. Mi-a spus dar cum s'a judecat schitul cu nişte săteni, urmaşi ai întemeietorilor schitului, cum la 1830 schitul a câştigat judecata. ce pretenţii mai are stariţa asupra unor locuri, cum a călcat schitul hoţii în lipsa'i, şi s'a furat ca la 20.000 lei, pe cine să bănuiească şi cum iarăşi se judecă pentru aceasta. După alte multe istoriseli am cinat ceva şi ne-am culcat.

O! sfântă osteneală a călătorului cum adormi toate răsfăţăturile!

In bordeiul de la Bădiceni am dormit ca într'un palat, pe un pat de puf.

A doua zi, Duminică la 25 Iunie, toată graba ne-a fost să plecăm din Bădiceni. Nimic acolo nu avea interes pentru noi; am luat doui oameni călări şi am apucat Vâlsanul în sus; dar când eram să eşim din satul Bădiceni, două muieri din sat, din familia celor împricinaţi cu schitul, au venit să se plângă la mine de stariţa, zicând că le maltratează, că nu le lasă să se gătească, că le goneşte din biserică, că le strică casele cu bărbaţii, că vine să asculte la ferestre, şi multe altele a căror concluzie era că schitul trebue stricat.

Le am lăsat plângând şi mi-am urmat drumul, drum destul de greu; am trecut prin Malureni, sat de moşneni, unde e ferestrău de lemne, prin Stroeşti de unde am luat porumb pentru caii noştri. Acolo erau strânşi mai mulţi Rumâni de la deal

ce mergeau la locuste, cale de 4 poştii; pe urmă am dat în Costeşti, unde, în vremea cât au odihnit caii şi le-au dat porumb, am vizitat bisericuţa de zid dar prost clădită, împrejurul căreia se află vre'o două trei case prăpădite în care şedea vreo cinci cerşetoare de călugăriţe. Acest schit n'are nici un venit: maicele trăiesc cu pomană şi merg prin ţară cu pantahusa. El e închinat la schitul din Brădet care nici nu mai există ca schit. Din Costeşti am urmat drumul prin Vâlsăneşti până la Muşăteşti; acolo ne-am oprit la arendaşul Gibor, care lipsea la băi, la Mehadia; un ajutor al lui, un băiat din Banat, ne-a primit; am luat doui cai ca să mergem la schit la Robaoia şi trăsura am lăsat'o în Muşăteşti cu gând că întorcându-ne să apucăm peste Muscele până la Curtea-de-Argeş. Muşăteşti cade în drumul ce merge de la Câmpulung la Curtea-de-Argeş, prin Domneşti. De aci am înapoiat oamenii din Bădiceni şi însoţiţi de un om din Costeşti, de altul din Muşăteşti şi de un popă din Muscèle am apucat prin Valea Robăi în stânga Vâlsanului.

Am umblat ca la un ceas călări până la schit pe un drum plin de bolovani de peatră ce-i adusese gârla, în vărsătura sa, înecând toate prin prejur.

Posiţia schitului e minunată, pe malul stâng al Robăi, cam in deal, având in faţă un munte nalt cu păduri stufoase. Şederea ne-a fost puţină acolo. Stariţul era un călugăr nu aşa bătrân şi vârtos cu vorba apăsată. Mi-a arătat cartea de întemeiere a schitului de familia Furduescu ce o dobândise el de nu ştiu unde, şi să plângea că Episcopia îi ia venitul. Biserica n'are nimic interesant; printre cărţi am găsit Noul Testament, tipărit sub G. Racoţi. Din Robaia, hotărând a merge călare prin Brătăşeşti până la Curtea-de-Argeş, am trimis răspuns să plece trăsura la Episcopia, şi noi am trecut călări Robaia şi apucând pe un munte la dreapta, l'am urcat până sus ş'apoi pe muche am mers până unde zărirăm schitul în valea Bădiţii. Ce frumoasă vedere! Am scoborât la schit. Acesta e schit vechiu al familiei Vâlsăneşti, prefăcut pe la începutul veacului nostru de acea familie de călugări din care făcură parte archimandriţii Partenie şi Doroftei. Acum îngrijeşte de dânsul Episcopia; casele cele vechi sunt părăsite; câţi-va călugări locuesc în căscioare lăturale. Biserica n'are nimic interesant. Am stat puţin acolo şi luând o călăuză, am urmat călare tot pe coaste, având în vale

apa Bădica până la sat la Cerbureni, de acolo am scoborât în lumea Argeşului, şi tocmai înserat, după 7 ceasuri de călărie, am sosit la Episcopia de Argeş.

Ne aştepta cu cina; trăsura era acolo. Două odăi bune, cu paturi moi ne mângâiară de osteneala zilei.

Luni la 27 Iunie am petrecut dimineaţa în cercetarea vechei clădiri a Curţii de Argeş; după mai multe cercetări prin odăi şi prin pod am dovedit încăperile cele vechi compuse de o boltă ce este acum o odaie cu tavan de lemn, de sala cea mare cu 3 stâlpi şi 8 bolţi, 4 de fiecare lature, unde e acum paraclisul şi grânarul, şi de alte două băşci alăturate cu bolţi înalte, unde e cuptorul şi cuhnia. După aceste cercetări pe la 12 ceasuri am plecat cu 8 cai de poştie la cetatea lui Ţepeş, trecând prin Albeşti, unde am văzut o cruce ce n'am copiat'o cu gând că la întoarcere voiu face'o; am trecut Argeşul pe pod la Oieşti; drumurile erau rele şi am băgat de seamă că, puind pedeca la văi, o roată se povârnise şi zgăria coşul trăsurei. Am urmat prin Bucşăneşti, prin Corbenii lui Tudor Brătianu unde şi acolo e o cruce ce a rămas necopiată. De acolo se văd Poenarii pe malul stâng al Argeşului şi Areful pe cel drept mai afundaţi într'o vale. Am scoborât la Căpăţineni şi luând cu noi oameni am vrut să urmăm cu trăsura, însă văzând că nu putem înainta cu înlesnire, am lăsat'o pe lângă un joagăr şi am urmat pe jos cu 4 oameni ce ne călăuzeau.

Mai întâi am trecut pe malul drept al râului călare, (fiind trecuţi cu trăsura pe cel stâng de la Căpăţâneni); am mers ceva pe malul apei, pe stânci, cât abia poţi pune piciorul, apoi am ajuns la poalele muntelui pe care e cetăţuia. Trenu a desemnat vederea cetăţuei încă de la Căpăţâneni. De aici înainte a fost nevoia. Ne învăţat a sui, m'am ostenit într'atât cât toate hainele până la vengherca cea îmblănită erau înmuiate. Trenk însă nu obosia de loc; eu abia făcusem un pas şi trebuia să mă odihnesc. Urcarăm aşa un ceas şi mai bine; gâtul îmi ardea; cu ceva căpşuni culese pe potecă mai m'am adăpat.

Când ajunserăm la muche, altă nevoe; de osteneală mă ameţisem atât, în cât nu mă puteam uita în jos şi drumul acela din stâncă în stâncă, cu prăpastia sub picioare mă ameţea şi mai rău; mă ţineam de iarbă şi umblam mai deabuşelea. Pare că îmi era mai lesne când mă aflam printre pomi căci mă ţineam

de crăci şi nu vedeam prăpastia. Obosirea şi ameţeala, apoi poate şi ceasul târziu, căci era mai bine de 4 când plecaserăm de jos, m'au oprit d'a intra până în cetate: mai rămăsese poate vre-o cincizeci de stânjeni până acolo, dar priveliştea râului pe amândouă părţile în vreme ce urci pe o creastă ca muchea ferestrăului, nu era făcută într'acele minute spre a'mi da curaj. Trenk s'a urcat pe o muche în dosul cetăţii şi a desemnat-o, iar eu am început să scobor la vale, cu părere de rău d'a nu fi putut intra în cetate, dar cu o adâncă mânie asupra lui Ţepeş care la urmă s'a adăogat cu toate păsurile ce am mai tras în acea zi. Ajungând în sat la Căpăţâneni, am băut o strachină de lapte bătut, ne-am urcat în trăsură şi tocmai stam la un loc ca să ne mulgă câte un pahar de lapte cald, când un surugiu băgă de seamă că roata cea povârnită provenea din ruptura osiei de dindărăt; înt'adevăr era la o parte crestată în jumătate.

Deputatul satului, ce era unul din călăuzii noştrii şi un om prea de ispravă ne-a găsit două care; la unul s'a pus caii de poştie şi bagajul nostru; iar pe celalt, cu mare anevoinţă, am ridicat trăsura ca s'o aducă până la Curtea de Argeş. In vremea acestor pregătiri la care ne ajutau mai mult de 20 oameni, trecuse şi ziua şi înserase bine. Am lăsat vătăşelul de la subcârmuire ce'l aveam, la trăsură (căci pe Costache îl lăsasem la Curtea de Argeş) şi noi am pornit înainte la pas, căci zdruncinăturile carului ne rupea oasele. M'am lungit cum am putut pe două perne ce le aveam, m'am strâns la haine, dar simţeam năduşeala cum mi se răcea pe trup; bietul Trenk nu mai putea de frânt. Eu pot zice că am cam dormitat. Lui, sărmanul, i s'a părut drumul o vecie. Adevărat că era $1^1/_2$ ceas când am sosit la Episcopie; îndată am descărcat căruţa şi am trimis pe Costache cu caii de poştie ca să întâmpine carul cu droşca. Am cinat şi pe la $2^1/_2$ ne-am culcat. Azi pe la 8 eram deştept şi de atunci scriu acest jurnal. Dacă azi va fi gata căruţa ce s'a şi dat la căruţaş, o să plec la Goleşti lăsând aci pe Trenk ca să lucreze.

Sunt acum 11 ceasuri.

(Va urma)